

**WIJORTELS
IN DE
ACHTERHOEK**

Een rubriek over boerderijen en familienamen door Henk Harmsen
Voor aanvullingen en suggesties: (05437) 72603

Freriks: van paard tot veerploeg

Selden Dagblad 15-10-1994 2405

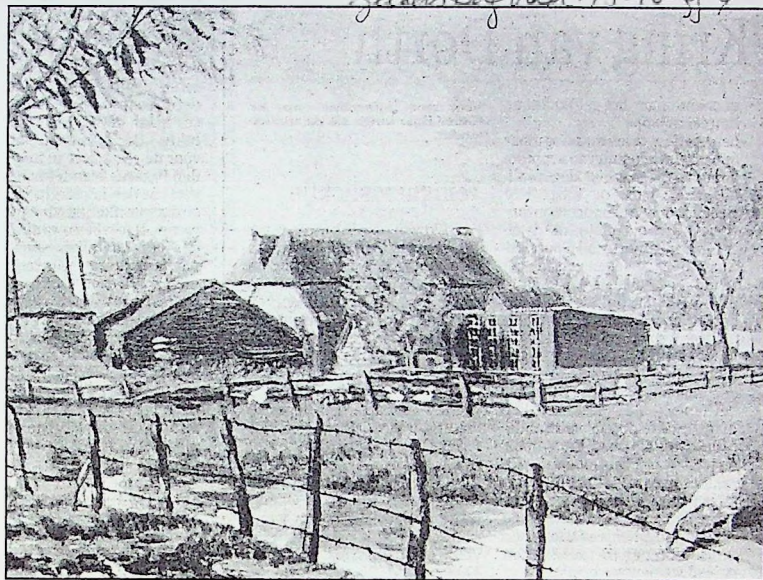
man". Maar ook zoon Derk blijkt dit beroep van voorman te hebben uitgeoefend.

Stadsleven

De stadsrekeningen gunnen ons razend interessante kijkjes in het stadsleven van de zestiende eeuw. Als 19-jarige gaat Herman voor het eerst met de handkar a 3 stuijvers dagloon, later met paard en kar a 8 stuijvers op pad. Hij krijgt meer en meer werk en uiteindelijk heeft hij een soort transportbedrijf met eigen „werkvolck". Hij helpt bij de aanleg en het onderhoud van vestingwerken in de Tachtigjarige Oorlog in opdracht van prins Maurits. Bij hoge waterstanden en dijkdoorbraken moet hij opkomen en bij de grote stadsbrand van Doesburg in 1614 moeten de voerlieden de waterkar rijden. Op een oud schilderij van zo'n brand zien we zo'n waterkar, een storkar met een grote liggende tor erop. De karmannen moeten dag en nacht paraat zijn om „water te voeren". Voor deze diensten aan de stad mogen hun paarden dan gratis op de stadsweide grazen. Maar de karman rijdt ook voor boeren en hij voert belangrijke personen. Zoals de schepenen die naar vergaderingen van de steden moeten en zelfs een bisschop. Omdat de voorman veel op de weg is en veel ziet, treedt hij nogal eens als getuige op. Zoals in 1583 als rondwalende soldaten mensen op straat bedreigen „met angelegde roeren". Ook worden de paarden ingezet voor het trekken van trekshuizen.

De naam Freriks komt in de Achterhoek erg veel voor. Hier gaat het echter om het geslacht dat van Doesburg via Eldrik en Wehl naar Gendringen trok. Richard Freriks uit Gendringen is bijzonder intensief met zijn stamboom bezig en heeft ook na verschijning van het familieboek nog een berg werk verzet. In een zeer fraai verzorgde map heeft hij de stamboom aangekleed met tal van bijzonderheden over de tijd waarin zijn voorouders leefden, foto's en plaatjes van historische tafelen, huizen en personen, anecdoten en staatjes.

„In de vakantie kwam ik in het Doesburgse archief, nog in de kelder van het raadhuis. De archivariissen hebben me prima geholpen en gewijgs gemaakt in de stadsrekeningen. Daar vond ik allerlei vermeldingen over de vader van Derk Hermansen, met wie het familieboek nog begint. Herman Dyrcksen, de stamvader, (hij leefde van plm 1550 tot plm. 1624) was eerst „dachhuurder" voor 3 stuijvers per dag en later „kar-

♦ Sfeervolschilderij van de boerderij Ripperbant in Eldrik in de jaren '40. Het dakje zichtbaar boven het kippenhok is van het bakhuis. (Foto Willem Hissink)

de Voerlieden Ordonnantie van 1723 geeft de magistraat van Doesburg regels. Regelmatig worden de karren, paarden en het paardetuig nagekeken. Te zwaar laden en alcoholgebruik zijn uit den boze. Om toebeurt mogen de karmannen voor de stad rijden. Een „slimme" karman die de magistraat bij een controle in plaats van zijn eigen kreupel dier een goed paard laat zien dat niet van hem is, wordt uit het voerlieden-gedeelte gezet.

Naar Eldrik

Begin zeventiende eeuw zien we een verband ontstaan met de

buurtschap Eldrik. Willem Hermansen, de derde generatie, die rond 1612 geboren wordt, is vanaf 1637 pachter van het Ripperbantsgoed in Eldrik. Zijn gezin woont in een huisje met recht van opstal op het Eldrikse landgoed van de adellijke familie Ripperbant. Een groot deel (2/5) van de opbrengst van de oogst moet als pacht naar Gendringen worden gebracht. De Ripperbants wonen daar op de havezate Oevelgunne en een van de telgen is er richter. In Eldrik wordt nog altijd gesproken van de „Dri-j Huus" (drie huizen), waarmee dan het huidige Ripperbant, Poelwijk en Braak

worden aangeduid. Wellicht bestaat er een historisch verband, in ieder geval trouwen de bewoners vaak over en weer.

Explosief

In 1638 blijkt de waarde van „Ripperbant" (dat tot 1459 Huntmansgoed heette) 5250 gulden. De boerderij wordt dan aangeduid als „Aan de drie huizen gelegen", richteramt Doesburg, buurtschap Eldrik. Momenteel woont hier de familie H.J. Remmelink, Eldriksweg 27. De hoeve kwam in 1808 aan Keppel en werd in 1960 met 25 hectare land aan Remmelink verkocht.

Boeiend is na te gaan hoe een groot boerenbedrijf eeuwen geleden functioneerde. De waarde aan vee was 61 procent van het totaal, wat op het land stond vormde 14 procent en de schamele rest was huisinventaris. Ook opvallend: hoe hoger de roggeprijs, hoe liever de eigenaar garripacht ontving.

Nog een aardige vergelijking: in 1637 had men op de hoeve Ripperbant vijf melkkoeien, enkele vaarzen, een stier en vier paarden, totaalwaarde 215 gulden. Hetzelfde bedrijf had in 1960 56 runderen met een waarde van 47.500 gulden en in 1988 254 runderen met een geschatte waarde van 350.000 gulden. De paarden waren intussen verdwenen.

Een explosieve groei ook in de melkopbrengst: van 1000 liter in 1800 tot 3800 kg in 1950 en 5.350 kg in 1985.

Met Frerik Willemsen (geb. 1654 in Eldrik) en zijn zoon Willem Freriks (geboren 1682) komt de huidige familienaam te beel.

En de veerschaaf komt eraan te pas als Herman Freriks, geb. 1717, het timmerwerk kiest. Vanaf 1738 oefent hij dit vak in Wehl uit en na hem doen dat zijn nakomelingen Klaas en Lambertus of Lamert (geb. 1779). Lamert timmert in 1837 het Wehlse brandspuitenhuise. Zoon Hendrik (geb. 1824) is timmerman, boer én wever aan de Heikant. Diens zoon Martiduis (geb. 1852) trekt naar Pruisen als timmerman en vestigt zich later in 1883 in Gendringen.

Met Gradus (geb. 1885), de opa van Richard, en vader Bertus, beiden timmerlieden in Ulft (trappen en kleinmeubelen), zijn we bij onze genealogie aangekomen. Richards broer Wilfried houdt met de meubelzaak in Ulft de timmermanstraditie nog altijd hoog, zodat de veerploeg (bepaald soort schaaft) als familiesymbool nog altijd niet heeft afgedaan.